

Den militære tone før og nu

Farø, Ken Joensen

Published in:
Maal og Maele

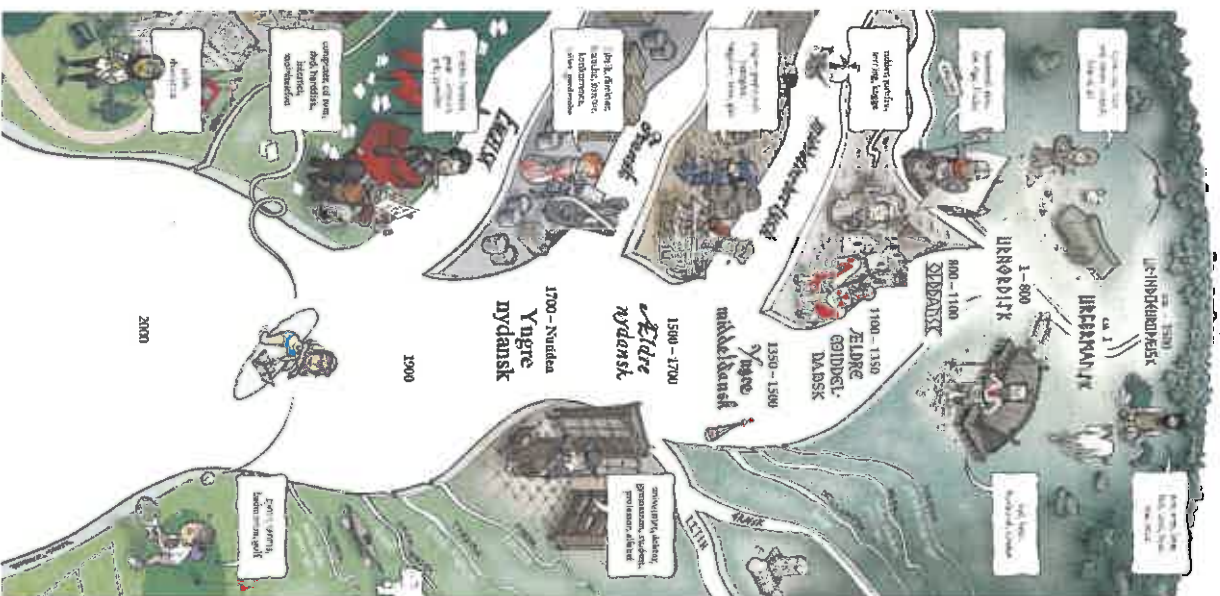
Publication date:
2012

Document version
Også kaldet Forlagets PDF

Document license:
[Ikke-specificeret](#)

Citation for published version (APA):
Farø, K. J. (2012). Den militære tone før og nu. *Maal og Maele*, (1), 7-9.

Dansk sprog – sprogene i dansk MÅL OG MÆLE

Mål+Mæle

35. ÅRGANG, MAJ 2012

I eller på?

En læser, Frits Gravesen, undrer sig over, at vi siger på Østerbro, men i ambassadekvartieret. Det kan dog være det samme kvarter. Læs Erik Hansens forklaring

side 5.

Skal tandlægen rette Deres udtale, soldat?

Vi sammenstiller en liste med militære tilsvninger fra det 19. århundrede med en fra det 20. Er der egentlig nogen grundlæggende forskel? Døm selv

side 7.

Efternavnets historie

Historien begynder uden efternavne, og sådan har de kongelige det stadig. Men der går kludder i folkets navne flere gange, og nye systemer må opfindes. Historien begynder

side 10.

Kendes karakteren på kommafejlene?

Det er let at give karakter for gymnasiestile. Man tæller bare fejl i tegnsætningen på de første to sider – eller hvad?.

Side 18.

Bit-bat eller Bat-bit?

Ja, hvad skal produktet egentlig hedde? Det er folk overraskende enige om. Læs om undersøgelsen af vokalerækkefølge, og få et bud på hvorfor.

side 25.

Sprogligheder

2

I Nordsjælland, men på Sydfyn

5

Den militære tone

7

Fra Harald til Elbro

10

Fejl og karaktergivning i danske gymnasiestile

18

Forkortelsesløsninger

24

Er det hip som hap?

25

Mål og Mæles plakat

31

... i skolen lærte jeg at skrive De med stort / Men jeg ku' aldrig bli' til noget, trods mit store ordforråd

(Shubidua, »Den røde tråd«, 1978)

Island er en selvstændig stat, bestreber mange danskere sig for at sige i Island. Tilsvarende med den selvstyrende del af det danske rigsfællesskab Grønland. Traditionen er på Grønland, men mange indenrigspolitisk bevidste gør sig umage for at sige og skrive i Grønland. Med samme ret kunne man forlange i Færøerne!

Byer

Bynavne forbindes næsten entydigt med *i*: i Århus, i Hobro, i London, i Miskinj-Novgorod.

Det gælder også for bynavne på -høj og -bjerg. En undtagelse er på Frederiksberg. By(d)len er opkaldt efter Frederiksberg Slot, og her henviser -berg såmænd til Valby Bakke, og det er jo en slags forklaring. Men Sorø-forstaden Frederiksberg har også på skønt der hverken er bjerg eller banke.

Bydelsnavne bruges ligeledes med *i*: i Hasseris, i Hunderup, i Vanløse, i Bækkelund. Undtagelser er bro-navnene. Bro anses for at være ordet *bro*, som kan gå over til at betyde 'brolagt område', og det giver grobund for på: på Vesterbro osv.

Gader

Gadenavne er det endnu mere indviklet med. Men vi begynder med betegnelser for færdselsårer som ikke er navne: på gaden, på boulevarden, men i gyder, stræder, smøger og passager. Det ser ud til at på markerer plads, noget åbent, mens i giver oplevelse af æske, det snævre. Denne fordeling af på og i går igen i forbindelse med gadenavne.

Den militære tone før og nu

Af Ken Farnø

Vi har tidligere (se Mål og Mæle 27:2) set generelt på den militære sprogbrug her i landet. Nu præsenterer vi en lidt anden vinkel på fænomenet, nemlig i form af fokus på den sproghandling, man kan kalde *yåmngelsen* eller *tilsviningen*. Vi lægger ud med et tidligt eksempel:

Militær tilsvining ca. 1880

Naesen i Vejret! Du Mælkebøtte med Sporer paa.

Hold Kæft! Du skeløjede Mæskesvin.

Du Bavarian! Du sidder paa Hesten

som en Ildtang på en So.

Se til Højre! Du braksnudedede Venstremand.

Fanden brodere Dine Indvolde, Dit Grødhoved, naar Du ikke holder Dit Øg i Trav som de andre Bønder-tampe.

Jeg skal slaa Hovedet ned i Møven paa Dig, saa Du kan bruge Navlen til Lørgnet, naar Du ikke ser at spænde Bugjorden ordentlig en anden Gang.

Vil Du lystre, Du lange Kadaver, eller jeg skal slaa Dig midt over og lave to Skarnbøtter af Dit elendige Idiot-federal.

Vil Du rappe Dig, Du Rekruttamp, eller jeg skal fugtle Dine Rygstykker, saa de skal ligne et svensk Orlogsflag i forten Dage.

Vil Du springe over Hesten, Du Lammedragon, eller jeg skal kaste Dig saa højt til Vejrs, at Du skal høre Englene nyse.

Vil han ta' Benene med sig, skævhælede Helleflynder, eller jeg skal klø ham, saa hans tykmavede Oldemøter skal vende sig i graven.

Vil Du holde Retning, Du bredbenede Ålekrabbe, eller jeg skal kløve Panden paa Dit pluskæbede Abegesigt.

Hold Kejen, naar Du taler med mig, bredmulede Kopatte.

Hold Tømmen i den venstre Haand, Du hjulbenede Væggehus.

Du Bondejolle, vil Du holde Skuldrene tilbage.

I Rekrutsnuder, vil I rappe Jer.

Hold Tommelfingeren langs Sømmen af Bukserne, Du beskidte Jødetamp.

Ingen Sludder i Geledet, I københavnske Gadedrenge.

Vil Du pudse Dine Knapper ordentlig, Du forrædte jydsk Møgso.

Militær tilsvining ca. 2000

Findes der paralleller til 1870'ernes tilsvingsformer i nutidens forsvar? Ja, prøv at kaste et blik på de følgende eksempler og se, om ikke de kan matche den gamle liste.

Rejledning i Skælsbørd og Fjendene,

arbejdet

til Brug for Officerer og Underofficerer paa
Søgaardborg Mefruiffole.

Skæjen i Skjell! Du Skællfotte med Søpøter paa
Guld Skjell! Du Fjelske Skællfottin.

Du Raavian! Du fiddet paa Søffen som en Skiblang
paa en Sø.

Se til Søjre! Du bratfandte Skællfremænd.

Graben brøbere Dine Sænbøbe, Dit Græbhøveb,
naar Du lille holder Dit Dug i Krøs som de andre Bøgn-

Kampvognsburnis!

Skægabel! (sådan kan man thules, hvis man gør brug af sin ret til at anlænge skæg).

Smerte er svaghed, der er på vej ud af kroppen.

Hvordan ligger pigerne i maj? (kommentar til frømand, der

som straf for glemsonhed må ligge på ryggen med ben og arme i vejret).

Sådan marcherer kællinger desværre. Det er der sku ikke noget at gøre ved (en deling bestående af 50 % kvinder skaber en anden dynamik end den sædvanlige mandsdominerede militærkultur).

Her er jo kraftedeme møgbeskidt! (en overserjents beskrivelse af rummet, soldaten netop har skrubbet efter bedste evne. Befalingsmanden lod sin sorte baret køre hen over gulvet, hvorved det lykkedes ham at opfange et hår eller et støvfnug).

Du kom, du lavede noget lort, godt du gik! (jf. det latinske *ciat veni, vidi, vici*).

Al gang foregår i løb!

Det kan kun gå for langsomt!

Pil af, pomfrit! (en årgang soldater inddeles ofte i hold, som er kendeteg-

net ved hver sin farvede plastikpind på uniformen, »pomfritter«).

Ikke noget omsvøb, bare koldt og wc-agtigt! (fra sprogundervisningen).

Pakke, pakke, ikke snakke!

Ret så de skuldersløjfer, ynkelige pjoki!

Nu kan det vist kun gå fremad, tøser! (henvendt til mænd).

Det skal spille, din affel! (bemærk det tyske ord for abe).

Den militære tilsvining

Tilsviningen er en sproghandling, der er udbredt og velkendt på de lavere niveauer i forsvaret, ikke blot herhjemme, men formentlig i de fleste landes militære systemer. Det hænger sammen med den ekstremt asymmetriske magtfordeling mellem afsender og modtager, men også med den gamle ide om nedbrydning af vilje med henblik på genopbygning af en ny (= kampklar) karakter. Man kan nok heller ikke helt afvise, at ren og skær tradition yder sit, samt at rolleforståelse og individuel magtmissbrug kan spille ind.

De to lister gør ingen krav på repræsentativitet. Det drejer sig alene om offentliggørelse af to forskellige materialer under et fælles tema, men med tidsmæssig afstand. Det er også evident, at listerne kun i nogen grad er sammenlignelige. Den første er tænkt som inspiration for befalingsmænd. Dermed kan vi måske nok slutte lidt om virkelighedens daværende sprogbrug. Den anden er faktisk oplevet sprogbrug, men absolut

ikke noget, nogen fornuftig og karriereorienteret leder i Forsvaret i dag ville kendes ved officielt. De er først og fremmest sammenlignelige med hensyn til tonen: Målet er det modsatte af høflighed og respekt, midlerne er ikke afgørende forskellige: frem for alt kreativ-udsættende billedsprog, forhånelse af sociologiske grupper (kvinder, bøsser, jyder, jøder, københavner, bønder), hyperbler (overdrivelser), machosprog og graserende brug af imperativ. Det er sproglig magtudøvelse eller sågar vold, om end det er vanskeligt at afvise, at tradition, indforstået humor og (selv)ironi kan være indflettet ikke mindst i de moderne eksempler.

Ken Farø (f. 1972)
adjunkt i tysk sprog, ph.d.
Københavns Universitet

Den ældre liste er "Vejledning i Skældsord og Øgenavne udarbejdet til Brug for Officerer og Underofficerer paa Jægersborg Rekruttskole". Trykt i ugebladet *Ravnen*, 15/6 1879. Indsendt af Anne Duekilde. Den nyere liste er sammenstillet ud fra forfatterens noter fra sin rekrut- og sprogsgerentuddannelse. Tak til Ulrich Christiansen fra Frymandskorpset, til tidl. serjenter Jens Lund og Kasper Wichmann, samt til sprogofficererne Lasse Drustrup, Perrille Røhdemeyer og Lene Madsen for supplering og kommentarer.